

2. Гуз К.Ж. Календарне планування: Я і Україна. Довкілля. 1–4 класи. / К.Ж. Гуз, Т.В. Водолазська, О.В. Смага. – Полтава : Довкілля-К, 2007. – 36 с.
3. Особистісно зорієнтований урок літератури: З досвіду роботи / упоряд. Г. Федяй, А. Фасоля. – К. : Вид. дім “Шкільний світ”; Вид. Л. Галіцина, 2005. – 128 с.
4. Подмазин С.И. Личностно ориентированное образование. Социально-философское исследование / С.И. Подмазин. – Запорожье : Просвіта, 2000. – 219 с.
5. Смирнов С.Д. Психология образа: проблема активности психического отражения / С.Д. Смирнов. – М. : Изд-во Московского университета, 1985. – 213 с.
6. Советский энциклопедический словарь. – М. : Советская энциклопедия, 1982. – 2000 с.

МІЩУК М.В.

ГНОСТИЧНІ ВМІННЯ В СТРУКТУРІ ВМІННЯ ВЧИТЕЛЯ КЕРУВАТИ ПІЗНАВАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ШКОЛЯРІВ

Ефективність засвоєння наукових понять учнями залежить від рівня сформованості в майбутнього вчителя вміння управляти пізнавальною діяльністю школярів. Відповідно, формування цього вміння в майбутніх учителів є найважливішим завданням педагогіки. До його структури входять гностичні, проектувальні, конструктивні, процесуальні та вміння встановлювати зворотний зв'язок. Розглянемо їх сутність.

Сутністю гностичних умінь є отримання, аналіз та узагальнення інформації, необхідної для формування наукових понять.

Проектувальні вміння передбачають визначення цілей формування наукових понять, можливості їх досягнення в конкретних умовах та комплексу відповідних завдань.

Конструктивні вміння забезпечують оптимальний вибір і побудову навчально-виховної інформації та засобів педагогічної комунікації, необхідних для формування наукових уявлень учнів.

Процесуальні вміння допомагають учителю організувати засвоєння учнями наукових понять, створювати необхідну психологічну основу та адекватно реалізувати процес їх формування.

Уміння встановлювати зворотний зв'язок передбачає вміння практично використовувати інформацію зворотного зв'язку, необхідну для оптимальної регуляції процесу формування понять.

Визначення педагогічного змісту названих умінь, що становлять єдину систему вміння вчителя управляти пізнавальною діяльністю учнів, і є **метою статті**.

У професійній діяльності вчителя вкрай важливими є гностичні уміння, які тісно взаємопов'язані із гностичними емоціями та гностичними здібностями. Гностичні емоції виникають на основі потреби в пізнавальній гармонії; прагнення щось зрозуміти, проникнути в сутність явища; почуття здивування і нерозуміння думки; нестримного прагнення подолати суперечності у власних міркуваннях, привести все в систему; почуття близькості рішення, радість відкриття істини. Гностичні здібності – особистісні якості, що забезпечують людині, з одного боку, швидке й точне розпізнання предметів, явищ, а з іншого – успішне оперування відображеними образами дійсності, знаками, поняттями, ідеями тощо.

Отже, охарактеризуємо значення вміння. До гностичних умінь відносимо:

1. Уміння проводити діагностику та аналіз власної діяльності з формування у студентів наукових понять:

– встановлювати причинно-наслідковий зв'язок між результативністю засвоєння понять студентами та організацією уроку;

- визначати умови, шляхи і засоби підвищення результативності формування наукових понять;
- використовувати методики формування понять, що рекомендуються педагогічною наукою.

2. Уміння здійснювати аналіз підсумків власної методичної роботи:

- визначати умови, шляхи і засоби підвищення ефективності методичної роботи з виділення цілей, завдань, змісту і методів формування наукових понять;
- використовувати науково обґрунтовані способи аналізу ефективності роботи з вивчення студентами наукових понять.

3. Уміння визначати перспективи розвитку навчально-матеріальної бази:

- аналізувати ефективність використання навчально-методичного комплексу, матеріального забезпечення з позиції інтенсифікації їх використання в процесі формування наукових понять;
- прогнозування розвитку навчально-матеріальної бази, перспектив розвитку школи, методики вивчення наукових понять.

4. Уміння вивчати передовий досвід з формування наукових понять, досягнення науки і техніки:

- отримувати інформацію з різних джерел наукових знань, що сприяє засвоєнню понять студентами;
- володіти методами формування понять, що рекомендуються педагогічною наукою;
- виділяти ідеї з досвіду формування понять;
- визначати умови, шляхи і засоби для успішного залучення передового досвіду з навчання студентів засвоювати поняття, передбачати можливі складності, а також кінцеві результати його використання у своїй роботі.

Розглянемо вміння, що входять до складу проєктувальних:

5. Уміння визначити цілі і завдання формування понять, тобто цілі навчання для всіх уроків.

6. Уміння проєктувати хід засвоєння понять відповідно до можливості реалізації поставлених цілей і передбачати кінцеві результати роботи на кожному уроці і в цілому з навчального предмета.

7. Проєктувати місце і спосіб визначення ефективності формування понять на уроках.

8. Уміння планувати процес формування наукових понять передбачає проєктування:

- мети завдань з формування понять;
- можливих форм, методів і засобів формування понять.

Необхідно визначити конструктивні вміння, до складу яких входять:

9. Уміння відбирати навчальну інформацію відповідно до цілей формування понять, рівня підготовленості студентів.

10. Уміння пов'язувати поняття з науковим світобаченням, виробничою практикою і життям.

11. Уміння обирати методи навчання науковим поняттями відповідно до цілей уроку, змістом навчальної інформації і підготовкою студентів.

12. Уміння використовувати засоби формування понять відповідно до методів.

13. Уміння встановлювати внутрішньо- і зовнішньопредметні зв'язки з метою формування системи природно-наукових понять.

Слід також звернути увагу на розвиток процесуальних умінь:

14. Уміння забезпечити психологічну підготовку для студентів для засвоєння наукових понять.

15. Уміння формулювати наукові поняття світоглядного характеру.

16. Уміння активізувати пізнавальну діяльність із засвоєння наукових понять.

17. Уміння організовувати колективну, групову, індивідуальну форми роботи з вивчення понять.

18. Уміння створити сприятливий психологічний мікроклімат, що сприяє засвоєнню понять.

19. Уміння здійснювати диференційований і індивідуальний підхід до студентів у процесі формування понять.

20. Уміння правильно реагувати на педагогічні ситуації, що виникають у навчально-виховному процесі.

21. Уміння навчати студентів самостійно засвоювати наукові поняття.

22. Уміння оцінювати сформовані у студентів наукові поняття з урахуванням стимулювального значення оцінки.

23. Уміння залучати студентів до використання додаткових джерел інформації, життєвого і виробничого досвіду, що використовуються для формування понять.

Особливу увагу слід звернути на розвиток умінь установлення зворотного зв'язку, а саме:

24. Уміння коректувати цілі і методику вивчення наукових понять відповідно до вимог часу.

25. Уміння оцінювати результативність навчання понять і внести необхідні корективи.

26. Уміння оперативно реагувати на ситуацію і вносити зміни в методику формування наукових понять на уроці.

Відповідно до логіки та етапів вирішення педагогічних завдань у діяльності вчителя виділяють такі оперативно-структурні функції: гностичну, конструктивно-планувальну й організаторську.

Успішне здійснення гностичної функції ґрунтується на глибокому усвідомленні кінцевих цілей навчання, на визначенні пізнавальних можливостей студентів і джерел, що викликають труднощі під час засвоєння студентами навчальної інформації. Саме гностичні вміння дають змогу творчо здійснювати всі інші структурно-оперативні функції.

Конструктивно-планувальна функція передбачає планування і конструювання навчальної інформації в системі уроків та окремих уроків різного типу.

Організаційна функція реалізується на базі вмінь обирати оптимальні способи організації своєї діяльності і діяльності студентів.

Іншим вагомим показником здатності вчителя до неформального спілкування є його вміння подумки ставити себе на місце учня, його очима і вухами бачити і слухати себе, розуміти мотиви своїх вчинків, а отже, краще розуміти думки, емоції та мотиви поведінки учня.

Гностична функція передбачає вивчення:

– змісту і способів впливу на учнів на основі розуміння їхнього внутрішнього стану;

– вікових і індивідуальних особливостей учнів;

– особливостей процесу і результатів власної діяльності, її вад і переваг.

Гносеологічні здібності забезпечують чутливість педагога щодо вибору способів одержання інформації про світ; формування морального, трудового, інтелек-

туального фонду особистості; здатності до швидкого й творчого оволодіння науковими методами дослідження, способами вивчення учнів у зв'язку із цілями формування особистості. Гностичні здібності забезпечують нагромадження плідної інформації про себе й інших, про студентів, що дає змогу стимулювати формування контролю й саморегуляції. Тим самим задовольняються потреби й можливості студентів. Ознакою високорозвинених гностичних здібностей є швидкість і творче оволодіння науковими методами вивчення учнів з метою прийняття обґрунтованих рішень стосовно них, винахідливість у способах навчання студентів наукових методів самовиховання, саморозвитку й самоконтролю.

Важливою складовою гностичного компонента є знання й уміння, які лежать в основі власної пізнавальної діяльності. Гностичний компонент впливає на формування світогляду, що виявляється в стійкій системі ставлень до світу, праці, інших людей і самого себе; на активність життєвої позиції. Важливі й загальнокультурні знання, уміння у сфері мистецтва й літератури, релігії, права, політики й соціального життя, екологічні проблеми. Наявність змістовних захоплень і хобі також збагачує особистість фахівця вищої школи. Спеціальні знання – знання предмета, знання з педагогіки, психології, методики викладання. Предметні знання високо цінуються й мають вижливе значення.

Висновки. Гностична функція вчителя є провідною, оскільки пізнавальна діяльність у процесі навчання є основним видом діяльності, без якого неможливі (або стають неповноцінними) всі інші її види.

Гностична функція реалізується ефективно, якщо її результатом є правильна самооцінка, самоконтроль, самосвідомість, самопроєктування, самоуправління тих, хто навчає і навчається.

Без реалізації гностичної функції педагогічна діяльність учителя неефективна і формальна.

Література

1. Основы открытого образования / А.А. Андреев, С.Л. Каплан, Г.А. Краснова и др. ; Российский гос. ин-т открытого образования. – М. : НИИЦ РАО, 2002. – 676 с.
2. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания / Б.Г. Ананьев. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1969. – 339 с.
3. Кузьмина Н.В. Методы исследования педагогической деятельности / Н.В. Кузьмина. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1970. – 211 с.
4. Профессиограмма учителя иностранного языка (рекомендации) / отв. ред. С.Ф. Шатилов, К.И. Соломатов, Е.С. Рабуновский. – Л. : ЛГПИ, 1985.
5. Словарь лингвистических терминов / сост. О.С. Ахманова. – М. : Советская энциклопедия, 1969.
6. Теоретические основы подготовки учителей иностранного языка средней школы / отв. ред. Л.П. Пицкова. – М. : МОПИ, 1989.
7. Воробьева И.Е. Содержание и структура понятия “лингвострановедческая компетенция учителя иностранного языка” [Электронный ресурс] / И.Е. Воробьева. – Режим доступа: www.pomorsu.ru.
8. Непокрытых Н.И. Профессиографический метод как способ вхождения в педагогическую деятельность [Электронный ресурс] / Н.И. Непокрытых. – Режим доступа: www.pomorsu.ru.

МОЛЧАНЮК О.В., ЧАГОВЕЦЬ А.І.

ВПЛИВ САМООЦІНКИ НА УСПІШНІСТЬ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ У ШКОЛІ

Освіта – це багатовимірне явище, яке постійно розвивається та має свої специфічні характеристики в різних суспільних угрупованнях і на різних етапах їх ро-